

УПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КРЕДИТНО-ТРАНСФЕРНОЇ СИСТЕМИ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

*Головань Микола Степанович,
канд. пед. наук, доцент,
декан обліково-фінансового факультету
ДВНЗ "Українська академія банківської справи
Національного банку України"*

Постановка проблеми. Головним завданням вищої школи на сьогоднішньому етапі модернізації вищої освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови створення сприятливих умов для реалізації студентами свого інтелектуального потенціалу на основі впровадження в навчальний процес інноваційних педагогічних технологій, суттєвого підвищення ефективності навчального процесу, індивідуалізації навчання, безперервної активності і викладача, і кожного студента. Такий підхід до організації навчального процесу забезпечує кредитно-модульну систему підготовки фахівців, яка є складовою європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу, яка сприяє забезпеченню міждержавної процедури порівняння результатів навчання, їх академічного визнання, забезпечення академічної мобільності студентів.

Метою впровадження інноваційних технологій навчання, зокрема європейської кредитно-трансферної системи у ВНЗ є інтенсифікація навчального процесу, підвищення якості підготовки фахівців та інтеграція національної системи вищої освіти в європейське та світове освітнє співтовариство. Європейська кредитно-трансферна система ґрунтується на компетентнісному підході до навчання і на даний момент є найкращим засобом, що сприятиме такій підготовці. Тому вивчення теоретичних основ цієї системи необхідне для глибинного розуміння суті цієї технології.

Мета статті – обґрунтування європейської кредитно-трансферної системи як інноваційної технології навчання, окреслити особливості та проблеми впровадження її у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Інноваційна педагогічна технологія – це «цілеспрямоване впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, що охоплюють ціннісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів» [3, с.338]. На думку Л. І. Даниленка, інноваційна педагогічна технологія – це «якісно нова сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання й управління, яка привносить суттєві зміни до результату освітнього процесу і розглядається як багатокомпонентна модель – така, що включає в себе: навчальну, виховну та управлінську інноваційні технології» [5, с.20].

Отже, інноваційна педагогічна технологія – це система оригінальних, новаторських способів, прийомів, педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів і які цілеспрямовано, систематично й послідовно впроваджуються в педагогічну практику з метою підвищення якості, ефективності та результативності навчально-виховного процесу.

Європейська кредитно-трансферна система (далі – ЄКТС) – це орієнтована на студента модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій, системи накопичення і трансферу кредитів та забезпечує прозорість результатів навчання і навчального процесу з метою сприяння планування, надання, оцінювання, визнання та підтвердження кваліфікацій та навчальних модулів, а також сприяння мобільності студентів.

ЄКТС організації навчального процесу передбачає чітку структуру змісту навчання на окремі змістові модулі; обов'язкове опрацювання студентом кожного модуля; варіативність навчання; адаптацію навчального процесу до індивідуальних можливостей і запитів студентів; гнучкість управління навчальним процесом.

Педагогічний потенціал ЄКТС як моделі навчального процесу, що ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових кредитів, обумовлений такими функціями, що реалізуються в процесі навчальної діяльності: *пізнавальною* (сприяє самоосвітній діяльності; служить засобом актуалізації пізнавально-мислительної діяльності); *орієнтаційною* (забезпечує формування системи уявлень про цілі, плани, засоби здійснення дій, становлення оцінних сужень і відношень); *рефлексивною* (сприяє осмисленню набутого досвіду освітньої діяльності – когнітивного, практичного, мотиваційно-ціннісного і умінь самоосвітньої діяльності); *спонукальною* (визначає характер мотивів, що стимулюють студента до самоосвіти, саморозвитку, самоактуалізації); *комунікативною* (обумовлює зародження, підтримку, якісне перетворення освітньої діяльності); *накопичувальною* (означає накопичувальний облік раніше набутих кредитів за всіма рівнями і ступенями вищої професійної освіти). Функції педагогічного потенціалу ЄКТС у своїй сукупності відображують процес формування професійної компетентності студента [2, с.114].

У кредитно-модульній системі навчання студент опановує навчальну програму шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання навчальних модулів, а оцінювання якості його навчальних досягнень здійснюється у вигляді поточного та підсумкового модульного контролю за рейтинговою системою.

Виділені особливості дають підстави стверджувати, що педагогічні можливості модульного навчання в цілому полягають у гнучкій побудові освітнього процесу, змісту дисциплін кожного з блоків; інтегруванні різних видів та форм навчання, доборі найбільш підходящих з них для певної аудиторії студентів, які, в свою чергу, отримують можливість самостійно працювати із запропонованою їм індивідуальною навчальною програмою у зручному для них темпі. Крім того модульне навчання дозволяє подолати фрагментарність навчання шляхом створення цілісної наочної програми і проблемного подання навчального матеріалу модуля. Модульне навчання характеризується адаптивністю, реалізація якого відбувається у специфічних способах організації індивідуально-диференційованого навчання в рамках ЄКТС.

З погляду функціональних аспектів, європейська кредитно-трансферна система є основою індивідуально орієнтованої організації навчального процесу, що надає студентам можливість складання індивідуальних навчальних планів, вільного визначення послідовності освоєння дисциплін, самостійного складання особистих семестрових розкладів навчальних занять; стимулюючої бально-рейтингової системи оцінювання результатів навчальної діяльності студентів; формування й постійного розвитку навчальних планів, програм і стандартів змісту освіти; надання викладачам академічної свободи, зокрема, права вільного вибору методики навчання [1]. Ключовими елементами ЄКТС є індивідуально орієнтована організація навчального процесу та стимулююча бально-рейтингова система оцінювання результатів навчальної діяльності студентів у поєднанні з принципами педагогічного менеджменту. Основними принципами педагогічного менеджменту є: чітко поставлені цілі освіти; педагогічне проектування навчально-виховного процесу; компетентне консультування; нормування навчальної роботи; оперативний, надійний (об'єктивний), повний, точний і постійний облік і контроль; справедливе ставлення до студентів; винагорода за якісне і своєчасне виконання завдань; взаємна дисциплінованість викладачів і студентів; наявність у викладачів і студентів чітких стандартних інструкцій і їх неухильне дотримання, що сприяє підвищенню якості роботи викладачів і студентів, передбачуваності

одержуваних студентами оцінок. [4, с.39].

Індивідуально орієнтована організація навчального процесу є невід'ємною складовою ЄКТС і звільняє студента від необхідності мати спільний семестровий навчальний план і розклад з іншими студентами. Заняття проводяться за розкладом по групах та потоках, які створюються на один семестр для вивчення конкретної дисципліни під керівництвом конкретного, як правило, вибраного студентом викладача.

ЄКТС організації навчання передбачає збільшення питомої ваги самостійної роботи студентів, яка є однією з провідних складових засобів формування професійної компетентності студента. Важливим аспектом організації самостійної роботи студентів є розробка комплексу методичного забезпечення навчального процесу. До такого комплексу слід віднести тексти лекцій, навчальні та методичні посібники, лабораторні практикуми, банки завдань і задач, сформульовані на основі реальних даних, банк розрахункових, моделюючих, тренажерних програм та програм для самоконтролю, автоматизовані навчальні та контролюючі системи, інформаційні бази дисциплін тощо. Це дозволить організувати самостійну роботу студентів, за якої він буде рівноправним учасником навчального процесу.

Аналіз наукової літератури та особистий практичний досвід переконливо свідчить про те, що кредитно-модульна система, як складова ЄCTS, інтенсифікує навчально-виховний процес, вдосконалює його методи та засоби; покращує програму навчальної дисципліни з урахуванням процесу підвищення рівня професійної культури фахівців; раціонально ділить зміст навчального матеріалу на модулі; забезпечує об'єктивну перевірку якості засвоєння теоретичного й практичного матеріалу кожного модуля; стимулює активну пошукову самостійну роботу студентів протягом усього періоду навчання ВНЗ. У рамках ЄКТС організації навчання реалізована суб'єкт-суб'єктна парадигма навчання, згідно якої викладач сприймає студента як суб'єкта навчання, активного його учасника, який працює самостійно над навчальним матеріалом і в межах визначеного часу має право на вибір тактики навчання (темпу, послідовності проходження, рівня засвоєння, самоконтролю засвоєння, самооцінки, підготовки).

Упровадження ЄКТС у сфері вищої освіти передбачає активне використання інтерактивних форм і методів свідомого залучення особистості до навчального процесу, створення творчої атмосфери в період навчальної діяльності, використання диференційних форм і методів педагогічного процесу. При такому підході студент стає суб'єктом педагогічної взаємодії та активним учасником комунікативного діалогу з викладачем. Кредитно-модульна система передбачає використання таких форм, методів і технологій інноваційного навчання як: розробка проектів, програм, планів, розв'язання нестандартних індивідуальних завдань, ділових ігор, "кейс-методів", особистісно-орієнтованого підходу, перехід від монологу до дискусії, диспути, «мозкові штурми» тощо. В інноваційних технологіях навчання закладаються принципово нові форми контролю й оцінювання знань студентів: індивідуальні співбесіди, публічні огляди, оцінювання групами експертів.

Встановлено, що ЄКТС організації навчального процесу у ВНЗ є найбільш ефективною з існуючих систем організації навчання студентів, оскільки принцип варіативності навчання дає можливість максимально врахувати запити кожної категорії студентів; запровадження індивідуалізації навчання дозволяє врахувати професійні запити та інтереси кожного студента, забезпечуючи їх професійне зростання; запровадження накопичувальної системи кредитів стимулює систематичну цілеспрямовану самостійну роботу студентів, спрямовану на підвищення свого освітнього й професійного рівня впродовж усього періоду навчання та їх професійної діяльності, тобто стимулюватиме їх навчання упродовж життя.

Таким чином, ЄКТС як технологія організації навчання має певні переваги перед традиційним підходом до навчання, а саме: зміст матеріалу дисципліни розподілений на окремі змістові одиниці – модулі, які мають відносно самостійне значення; змінено форму спілкування викладача і студента на практичному занятті: опосередковано – через організацію кредитно-модульного навчання та безпосередньо індивідуально; самостійна робота студентів займає значну частину відведеного на навчання часу, в її процесі вони вчаться планувати, самоорганізовуватися та саморозвиватися; підвищується об'єктивність оцінювання навчання студентів – вона цілком залежить від суми набраних балів за кожний модуль; контроль якості навчання набуває більшої прозорості, оскільки є система накопичення балів і студенти мають змогу відстежувати свої оцінки; студенти мають можливість постійно контролювати власні досягнення у навчанні. Становлення системи навчання майбутніх фахівців у сучасних умовах повинно ґрунтуватися на використанні інноваційних технологій навчання, що дозволяють досягти високого рівня професійної компетентності випускників. Успішна реалізація ЄКТС організації навчального процесу залежить від правильно визначених педагогічних умов та їх застосування. Теоретичний аналіз досліджуваної проблеми та практичний досвід упровадження ЄКТС організації навчання дозволив нам виділити такий комплекс умов, ефективність яких перевірялась протягом останніх років у навчальному процесі державного вищого навчального закладу "Українська академія банківської справи Національного банку України".

Серед багатьох зазначених в літературі педагогічних умов, за яких можливе запровадження ЄКТС організації навчання студентів економічних факультетів вищих навчальних закладів, ми включаємо як найбільш ефективні такі:

Психологічні: рівень розвитку довільної уваги (зосередженість, стійкість, розподіл, переключення); рівень розвитку пам'яті; розвиток мислення; розвиток позитивної мотивації навчальної діяльності; стимулювання навчання; психологічна готовність студентів працювати в умовах академічної свободи; психологічна готовність професорсько-викладацького колективу до вільного вибору викладача студентами; розуміння викладачами психологічних закономірностей розвитку особистості студента, на які слід спиратися у проектуванні своєї роботи; врахування вищих психічних функцій у побудові навчальної діяльності;

Дидактичні: дотримання принципів побудови змісту та процесу навчання; організація навчального процесу, спрямованого на формування та розвиток професійної компетентності майбутнього фахівця; особистісно орієнтований підхід до процесу навчання; використання активних методів навчання (проблемних, ділових ігор, методу проектів, тренінгів та ін.); раціональне поєднання фронтальних, колективних та індивідуальних форм організації навчання за провідної ролі колективних форм; професійна спрямованість навчального процесу; дотримання принципів побудови самостійної роботи студентів; розвиток пізнавальної активності та самостійності студентів; використання модульно-рейтингової технології навчання; створенням умов для саморозвитку й самонавчання, осмисленого визначення своїх можливостей і життєвих цілей; використання віртуальних методів навчання із застосуванням інформаційних технологій; оволодіння іноземними мовами і комп'ютерною технікою всіма без винятку студентами; збільшення часу спілкування викладача зі студентом, активізація самостійної діяльності студента.

Організаційні: правове та нормативне забезпечення навчального процесу; наявність взаємної угоди (навчального контракту) між навчальним закладом і студентом; внесення змін у всі форми навчального процесу; наявність досконалого навчально-методичного комплексу з навчальних модулів; координація навчальної діяльності на всіх рівнях навчального закладу; управління процесом навчання; підготовка компетентного науково-педагогічного персоналу ВНЗ до здійснення навчального процесу за кредитно-модульною технологією; забезпечення обґрунтованого розподілу

залікових кредитів серед усіх навчальних дисциплін і видів практичної підготовки; надання можливості студенту і потенційному роботодавцю впливати на формування вибіркової компоненти освітньо-професійної програми; посилення ролі студентського самоврядування у виборі змісту освіти.

Інформаційні: розробка ВНЗ інформаційного пакету про навчальний заклад; інформування студентів щодо особливостей ЄКТС організації навчального процесу; ознайомлення студентів з положенням про ЄКТС; забезпечення прозорого моніторингу процесу навчання.

Крім перелічених умов можна виділити також зовнішні фактори, які впливають на ефективність функціонування ЄКТС: впровадження чинних галузевих стандартів вищої освіти, узгоджених з класифікатором професій; надання студентам ВНЗ права на дострокове закінчення ВНЗ; вирішення проблем, пов'язаних з призовом до Збройних сил України; нормативне визначення перерви у навчанні у зв'язку з навчанням чи стажуванням в освітніх та наукових установах іноземних держав; вибір студентами викладача; нормативно врегульована наповнюваність академічних груп. Отже, належний рівень психолого-педагогічного, організаційно-методичного забезпечення та чітке законодавче забезпечення є одними з основоположних факторів функціонування європейської кредитно трансферної системи організації підготовки фахівців. З метою подальшого удосконалення процесу впровадження ЄКТС у навчальний процес вищої школи України на нашу думку, потрібно вирішити такі завдання: запровадити двоциклічну систему навчання: бакалавр – магістр; здійснити перехід від традиційних навчальних планів до модульних, побудованих на основі компетентнісного підходу як необхідної умови переходу до індивідуально-орієнтованої організації навчального процесу; збільшити кількість предметів за вільним вибором студентів; провести укрупнення навчальних дисциплін шляхом об'єднання суміжних дисциплін в одну, на яку припадає щонайменше 4 кредити; розробити єдині вимоги до навчальних досягнень студентів з конкретних модулів; планувати викладачам організацію і перевірку самостійної роботи студентів як навчальне навантаження; ширше запроваджувати інноваційні технології навчання, зокрема такі, що ґрунтуються на інформаційно-телекомунікаційних технологіях; запровадити застосування іноземної мови професійного спрямування у навчальному процесі підготовки магістрів; узгодити інваріантні частини навчальних планів вищих навчальних закладів України з відповідними навчальними планами країн-учасниць Болонського процесу; конкретизувати державні стандарти вищої освіти, визначивши систему соціально значущих загальних та професійних компетенцій, структуру навчальних досягнень з певного навчального предмета, дисципліни, курсу і рівня підготовки; зменшити річне аудиторне навантаження науково-педагогічних працівників.

Висновки. Європейська кредитно-трансферна система як технологія організації навчання сприяє підвищенню мотивації студентів до успішного навчання, організації індивідуально-орієнтованого навчального процесу (за рахунок модульної технології навчання, накопичувальної системи кредитів, бально-рейтингової системи оцінювання знань, індивідуальних форм навчання, спеціальним способом організованої самостійної роботи студентів), формуванню стійких знань і умінь в предметних областях його професійної діяльності і, як наслідок, якості професійної підготовки майбутніх фахівців, а також інтеграції освіти в загальноєвропейський освітній простір.

ЄКТС як інноваційна технологія організації навчання не обмежується вдосконаленням окремих аспектів перебігу навчального процесу, а передбачає докорінну зміну завдань, змісту і характеру принципів навчання та забезпечує індивідуалізацію навчання, безперервну активність викладача і студентів, враховує індивідуальні особливості та запити кожного студента, стимулює розумовий, соціальний і національно-духовний потенціал майбутніх фахівців.

Резюме. Розкрито потенціал європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу як інноваційної технології навчання. Сформульовано умови її ефективного функціонування та завдання, які потребують вирішення з метою подальшого удосконалення процесу впровадження ЄКТС. **Ключові слова:** інновація, педагогічна технологія, європейська кредитно-трансферна система.

Резюме. Раскрыто потенциал европейской кредитно-трансферной системы организации учебного процесса как инновационной технологии обучения. Сформулированы условия ее эффективного функционирования и задачи, требующие решения с целью дальнейшего усовершенствования процесса внедрения ЕКТС. **Ключевые слова:** инновация, педагогическая технология, европейская кредитно-трансферная система.

Summary. Was revealed the potential of European credit transfer system the learning process how innovative learning technologies. Were formulated conditions for its effective functioning and tasks that need to be addressed in order to further improve the implementation of ECTS. **Keywords:** innovation, educational technology, the European credit transfer system.

Література

1. Бадарч Д., Наранцег Я., Сазонов Б.А. Организация индивидуально-ориентированного учебного процесса в системе зачетных единиц / Под общ. Ред. Б.А.Сазонова. М.: НИИВО, 2003.
2. Головань М.С. Педагогічний потенціал кредитно-модульної системи організації навчального процесу щодо формування професійної компетентності студентів / М. С. Головань // Вища освіта України – Додаток 4, том VII (25). – 2010 р. – Тематичний випуск «Вища освіта України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору» [Текст]. – Теоретичний та науково-методичний часопис. Інститут вищої освіти АПН України. – с. 110-118.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 351 с.
4. Методические рекомендации по применению системы зачетных единиц (ECTS) при разработке и реализации программ высшего профессионального образования в условиях введения федеральных государственных образовательных стандартов / Б.А. Сазонов, Е.В.Караваева, Н.И.Максимов – М.: Изд-во МГУ, 2007. – 104 с.
5. Оцінювання та відбір педагогічних інновацій: теоретико-прикладний аспект. Науково-методичний посібник. / За редакцією Л. Даниленка. – К.: Логос, 2001. – 185 с.
6. Сікорський П. І. Кредитно-модульна технологія навчання: навчальний посібник / П. І. Сікорський. – К.: Вид-во Європейського університету, 2004. – 127 с.